

СОЦІАЛЬНА І ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

УДК 323.39:35.08:321.7

ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ МИСЛЕННЯ ПОЛІТИКО-ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

М. І. Пірен,

доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри державної служби та кадрової політики, Національна академія державного управління при Президентові України, заслужений діяч науки і техніки України

У статті розкрито проблеми, що вимагають перезавантаження мислення сучасної політико-владної еліти України. Процес перезавантаження мислення політико-владної еліти має бути спрямований на очищення влади від непрофесіоналів, корупції, на зміну світоглядних засад еліти, що пов'язані зі зміною ідеології та психології, підвищенням компетентності, моральної відповідальності, патріотизму та громадянської позиції еліти. Важливим завданням політико-управлінської еліти має стати просвітницька робота з метою консолідації суспільства навколо реалізації демократичних реформ у сучасній Україні.

Ключові слова: еліта, цінність, перезавантаження мислення, корупція, консолідація суспільства, реформа, компетенція, демократія, патріотизм, громадянська позиція.

M. I. Piren,

Doctor of Social Sciences, Professor, Professor of the Department of Civil Service and Personnel Policy, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Honored Worker of Science of Ukraine

RESTART THINKING POLITICAL AND RULING ELITE OF UKRAINE IN THE IMPLEMENTATION OF DEMOCRATIC GOVERNMENT

The article deals with problems that require a reboot of modern political thought, the ruling elite of Ukraine. The reboot process thinking political and ruling elite should be aimed at cleansing power of corruption, bureaucratic red tape, changing ideological foundations of the elite that are associated with changes in the ideology and psychology, increase competence, moral responsibility, patriotism and civic elite. An important task of the political and administrative elite educational work should be to consolidate the society around the implementation of reforms in modern Ukraine.

Key words: elite, value, restart thinking, corruption, red tape, the consolidation of society, reform, competence, democracy, patriotism and citizenship.

М. И. Пирен,

доктор социологических наук, профессор, профессор кафедры государственной службы и кадровой политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, заслуженный деятель науки и техники Украины

ПЕРЕЗАГРУЗКА МЫШЛЕНИЯ ПОЛИТИКО-ВЛАСТНОЙ ЭЛИТЫ УКРАИНЫ В ПРОЦЕССЕ РЕАЛИЗАЦИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ

В статье раскрыты проблемы, требующие перезагрузки мышления современной политико-властной элиты Украины. Процесс перезагрузки мышления политико-властной элиты должен быть направлен на очищение власти от непрофессионалов, коррупции, на изменение мировоззренческих основ элиты, которые связаны с изменением идеологии и психологии, повышением компетентности, моральной ответственности, патриотизма и гражданской позиции элиты. Важной задачей политико-властной элиты должна стать просветительная работа с целью консолидации общества вокруг реализации демократических реформ в современной Украине.

Ключевые слова: элита, ценность, перезагрузка мышления, коррупция, консолидация общества, реформа, компетенция, демократия, патриотизм, гражданская позиция.

Суспільство, яке не має своїх кращих людей на чолі його провідних інститутів, є аморальним абсурдом.

Даніель Белл

Постановка проблеми в загальному вигляді. Елітний прошарок суспільства нового демократичного типу мислення неможливо сформува-ти швидко. Насамперед тому, що протягом усієї історії вітчизняного державотворення спостері-галися проблемні періоди цього процесу.

На нинішньому етапі суспільно-політичних змін в Україні формування нової політико-влад-ної еліти з державницьким мисленням – історич-на потреба часу та майбутнього української дер-жавності.

У теоретико-методологічному плані більшість дослідників зосереджує увагу на вимогах, яким має відповідати еліта. На думку Ф.Фукуями, у межах кожного відкритого суспільства має існу-вати по-сучасному підготовлена інтелектуальна еліта як носій нових соціальних і політичних тех-нологій, а для цього еліта мусить володіти сучас-ними гуманітарними знаннями [4, с. 49].

Досить цікавими з цього приводу є думки М.Фуко про те, що сучасна політико-владна еліта має бути високомеритократизованою та постійно працювати над зміною та поглибленням власних ідей, що й ви-магає від неї постійної праці над собою з метою роз-витку у себе лідерського потенціалу [25].

Після протестних подій 2013–2014 рр. гостро постала потреба у формуванні нової політико-владної еліти, кардинально відмінної від поперед-ньої за рівним компетентності, чесності, мораль-ності, патріотизму, умінням і бажанням працювати на благо суспільства, добробут населення, авторит-ет України в міжнародному співтоваристві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми осмислення сучасної політико-владної еліти та її ролі в державотворчих процесах зна-йшли своє обґрунтування в працях: М.Білинської, Р.Войтович, В.Гошовської, Ю.Ковбасюка, О.Крюкова, В.Пелипенко, П.Таланчука, Л.Пашко, І.Сурай, В.Федоренко та ін.

Метою цієї статті є обґрунтування необхіднос-ті перезавантаження мислення політико-владної еліти на реалізацію змін у сучасному суспільстві шляхом проведення демократичного реформуван-ня на основі європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Нині у сучас-ному українському суспільстві ще надто слабко культивуються такі якості в елітній особистос-ті, як почуття гідності, любов до рідної землі, що нас годує, до народу та держави, громадя-нином якої є елітна особистість. Такі чесноти

мають формуватися за умов єдності народу та його еліти в державі. Політико-владна еліта нації має бути носієм національної ідеї, яку до цього часу в Україні не сформовано. Одні прагнуть її сформувати, інші вважають, що в Україні націо-нальна ідея не спрацьовувала, хоча наша історія засвідчує, що багато політиків та науковців до-сліджували проблему національної ідеї досить самодостатньо. До таких особистостей можна віднести В.Липинського, Д.Донцова, П.Куліша, М.Міхновського, Л.Лук'яненка та ін. Проблема сьогодні полягає в тому, щоб доопрацювати ак-туальні ідеї попередників відповідно до потреб часу, вклавши сучасні правові, ідеологічні засади та європейські цінності для поглиблення сутності проекту національної ідеї державотворення.

Влучною в цьому контексті є думка Ю.Ковбасюка, що «для більшості перехідних суспільств в умовах глобалізації характерні єдині проблеми історичного розвитку, серед яких: бо-ротьба за збереження власної ментальної іден-тичності, налагодження обміну і торгівлі між розвиненими країнами, військова мобілізація в умовах глобальних ризиків (глобальної експан-сії та глобального тероризму), прийняття відпо-відної нормативно-правової бази, яка відповідає умовам глобального розвитку» [12, с. 9].

Сучасна політико-управлінська еліта має бути вкоріненою в українську культуру, в її традиції та відповідати вимогам державотворчих процесів на нинішній час, що стосуються реалізації європей-ських цінностей та стандартів шляхом демокра-тичних реформ в Україні, виведення українського суспільства з кризи з урахуванням глобалізацій-них викликів.

Українська політико-владна еліта має стати кон-солідуючим ядром, щоб об'єднати навколо себе все суспільство. Об'єднання потрібне не для рево-люції, а для еволюційних змін, до яких мають бути залучені інтелектуали-патріоти спільно з освітяна-ми, молодими фахівцями, що прагнуть змін [19].

Майбутнє України формується сьогодні, для цього слід закласти ідею єдиної, консолідованої української політичної нації. Особливо ефектив-на в цьому контексті патріотична просвітницька робота, яка має проводитись серед молодого поко-ління, тих її представників, хто сьогодні ходить у школу, хто слухає лекції в університетах та формує своє громадянське «Я» для майбутнього України, для демократичних змін та вступу України в ЄС.

Сучасна політико-владна еліта покликана бути спрямованою передусім на суспільний прогрес у державі. Для того щоб політико-владна еліта справляла реальний вплив на життя суспільства, вона має бути відкритою для суспільства та відповідати потребам сьогодення, утвердженню європейських стандартів шляхом реформ в управлінську культуру суспільних інститутів. З огляду на те, щоб бути рушійною силою суспільства політико-владна еліта мусить мати суспільний інтерес – бути мотивованою до творчості і керуватися насамперед загальнолюдськими цінностями. Прикладом цього може слугувати Револуція Гідності, де народ України отримав перемогу над режимом Януковича.

Формування сучасної політико-владної еліти – це постійний творчий пошук, динамічний процес, базовою основою якого є загальнолюдські цінності, національна культура, національні потреби та перезавантаження мислення, яке затребуване динамікою суспільно-політичних змін в Україні та у світі.

Перезавантаження мислення сучасної політико-владної еліти – дуже відповідальна справа. Це дискурс, як вважають науковці, загальнодержавного та цивілізаційного рівня. Над розв'язанням проблеми перезавантаження мислення на консолідацію сучасного українського суспільства мають працювати викладачі шкіл, ВНЗ, науковці, урядові інститути, партії, громадські організації.

Спільна поведінка народів в умовах глобалізації вказує на стандартизовану модель життєдіяльності суспільства, а також на його нову динаміку, яка характеризується створенням нових соціальних структур шляхом демократичного реформування. Засобом функціонування таких соціальних структур є різні типи управління, військові та інформаційні технології, окремою є специфічна пропаганда та просвіта, які мають працювати на ефективність та результативність зміни світоглядних засад, спрямованих на консолідацію та самозбереження єдності нації.

Важливим завданням оновлення світоглядних засад сучасної політико-владної еліти України є підвищення рівня її громадянської компетентності. Для цього потрібно виробити нову управлінську ідеологію, спрямовану на модернізацію адміністративної управлінської культури державних службовців, формування готовності управлінського персоналу розробляти та приймати рішення в умовах зростаючої свободи дій та підвищення особистої відповідальності з орієнтацією на служіння державним та суспільним інтересам.

Сьогодні державне управління в Україні послідовно долучається до впровадження в практику організації соціально-економічного розвитку су-

часних європейських цінностей глобального характеру, де перед державними службовцями та громадськими організаціями ставляться нові завдання і нові підходи, оскільки зі змінами в суспільно-політичному житті змінюються ціннісні підходи.

На межі ХХІ ст. ООН 08 вересня 2000 р. прийняла «Декларацію тисячоліття», у якій було зафіксовано бачення гуманітарної стратегії розвитку людства на основі цінностей гуманістичного суспільства, сучасного і майбутнього його розвитку. До гуманістичних цінностей належать: свобода, рівність, солідарність, терпимість, повага до природи, солідарний обов'язок, де основна роль покладена на ООН, державні та громадські структури в утвердженні цих цінностей.

Цінності усвідомлюються як певна основа для сенсу, мети та цілей життя особистості, існування та розвитку суспільства.

Ціннісні орієнтації елітної особистості – важливий чинник структури особистості, які формуються та закріплюються життєвим досвідом індивіда в процесі соціальної адаптації та соціалізації [16].

Ціннісні орієнтації мають індивідуальний характер, але, насправді, є типовим уявленням певних соціальних груп, представником яких виступає індивід. Розвинені ціннісні орієнтації – ознака зрілості представників політико-владної еліти, показник міри її соціальності. Найважливішими ціннісними орієнтаціями елітної особистості є: патріотизм, колективізм, гуманізм, творчість. Ціннісні орієнтації проявляються і розкриваються через оцінювання себе, інших життєвих обставин, через уміння структурувати життєві ситуації, приймати рішення в конфліктних ситуаціях та знаходити вихід із них.

Цінності та ціннісні орієнтації виконують подвійну функцію: з одного боку, вони є елементом когнітивної структури особистості, з другого – елементами її мотиваційної сфери, оскільки вони мають двоїтий характер: одночасно є і індивідуальним, і соціальним досвідом.

Як економічні, так і політико-управлінські цінності виконують утилітарну функцію, тобто здатні принести людям користь шляхом задоволення матеріальних, духовних, політичних та управлінських потреб людей, соціальних груп, організацій та суспільства в цілому.

Духовні цінності (естетичні, етичні, світоглядні, наукові) задовольняють потреби людей і соціальних груп в удосконаленні, розвитку їхнього духовного світу, у насиченості свідомості людини знаннями, ідеалами, почуттями. Це має користь морально-етичного та світоглядного значення [2].

Сучасне українське транзитне суспільство має досить розмаїту систему особистісних та групових ціннісних орієнтацій, що слід урахувати у

функціонуванні та розвитку управлінської культури політико-владної еліти України.

Позитивною стала практика проведення в Україні в 2014–2015 рр. відкритих конкурсів і діагностики індивідуально-психологічних і фахових якостей у процесі підбору керівників та інших працівників, зокрема для Національного антикорупційного бюро, підрозділів Національної поліції, Державної фіскальної служби та ін. В Одеській, Закарпатській та інших областях на конкурсній основі здійснюється формування місцевих державних адміністрацій та їх підрозділів. У сферу публічної служби рекрутуються професійно підготовлені, молоді і не заангажовані лідери [23, с. 140].

Підкреслимо, що народжується елітна особистість в муках праці, маючи для цього «Іскру Божу». Виховний ідеал – служіння суспільству, високий рівень духовності, національної свідомості та відповідальності.

Лише національно свідомі політико-владні еліти можуть забезпечити високий рівень економічного та соціально-політичного розвитку суспільства, зростання прогресу країни, утверджуючи демократичні цінності в суспільних нішах держави [4]. Без національно свідомої політико-владної еліти народ втрачає своє майбутнє, більше того – у середовищі нації вкорінюється страх меншовартості. Безвідповідальність представників попередньої вітчизняної політико-владної еліти призвела до кризи в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства і як наслідок – здача АР Крим, події в Донецькій та Луганській областях, різного типу терористичні прояви, корупція тощо.

У вітчизняній суспільній свідомості утвердилась думка про «меркантильність» мотивів сучасної політико-владної еліти України, прагнення не тільки посісти гідне місце в суспільстві, а передусім отримати матеріальні цінності, привілеї тощо, не маючи для цього підстав. Не випадковим є такий факт, що дуже низькою є довіра суспільства до політико-владної еліти України. Саме тому низьким є рівень авторитету та довіри до нашої політико-владної еліти й у світі.

Політико-владна еліта держави – це лідерство, професійність у сфері власної компетентності, відповідальність за стан справ у державі та високий рівень загальної культури й моралі.

Для суспільства «третьої хвилі» потрібні елітні особистості, які здатні до ризику та спроможні взяти на себе відповідальність за долю народу України, які можуть творити своє буття власним розумом, оскільки в творчості розкривається глибина, сутність творця нових соціокультурних відносин і досягнення елітного статусу особистості в суспільних нішах.

Отже, перезавантаження мислення у сучасної вітчизняної політико-владної еліти пов'язане насамперед із зростанням професійної компетентності політиків, представників владних структур різного рівня, покращення їхнього освітнього, культурного рівня, морального авторитету, легітимності, ефективності та результативності їхньої діяльності.

Особливою рисою політико-владної еліти сьогодні має бути відповідальність. Кожна елітна особливість зобов'язана перед своєю совістю суспільством та Господом Богом бути відповідальною за свої дії, працю, спілкування, професійність, громадянську позицію відповідно до своїх обов'язків перед співробітниками та суспільством у цілому.

Елітна особистість політико-владних інститутів держави має бути чесною. Ця риса сприяє довірі до еліт різних сфер суспільної діяльності. Саме довіра до політико-управлінської еліти в сучасному українському суспільстві є дуже низькою. Щоб її поставити на рівень потреб сьогодення, потрібні реальні зміни, перезавантаження мислення для ефективної та результативної діяльності в державно-владних інститутах. У нас же сьогодні одні протистояння, які нікому позитиву не дають.

Нині сенс політико-владної еліти як суспільного феномену полягає у здійсненні професійного, авторитетного керівництва у сфері суспільно-політичної діяльності. Цим сучасна політико-владна еліта відрізняється від бюрократичної номенклатури минулого.

Висновки. Сучасна еліта України має визначати вектори майбутнього позитивного розвитку всього українського суспільства. У цьому контексті йдеться не тільки про політико-владну еліту, а й про еліту різноманітних галузей людської діяльності: науки, медицини, економіки, культури, мистецтва, спорту. Саме кращі представники цих сфер мають стати прикладом для розвитку у своїй сфері діяльності не тільки для українського суспільства, а й для прогресу світової спільноти. Україна теж повинна долучитися до цивілізаційного розвитку, а не сходити на узбіччя, ставати меншовартісною державою.

У середині XXI ст. українська політико-управлінська еліта може бути прикладом професіоналізму, любові до своєї батьківщини – України та взірцем високих духовних моральних цінностей у світовому контексті. Цьому сприятиме нинішній стан потреби на зміни та подолання викликів українського суспільства, до подолання яких мусять долучитися всі інтелектуали країни.

Реорганізація сучасної освіти в Україні має проїти серйозну школу випробувань життям та розумінням потреб освоєння практичного світового освітянського досвіду державотворення, досвіду

провідних ВНЗ світу. Україні потрібно реалізувати програму створення «Української силіконової долини» та програми реалізації «Української мрії». Державні мужі, олігархи мусять замислитися над цим і вивчати досвід Сінгапуру, Японії, Америки. Наприклад, коли в XIX ст. був економічний підйом в США – з'явилися багаті люди, які, розбагатівши, почали створювати суспільні фонди. Таким бачиться сьогодні процес деолігархізації в Україні.

Напрями подальших досліджень убачаються в тому, що для сучасного українського суспільства затребуваними є суспільні діячі високої моралі, мудрості, відповідальності, величі духу та благородства душі, щоб вивести суспільство з кризи, подолати психологію меншовартості та сформувати психологію державного народу. Наголошуючи на перезавантаженні мислення політико-владної еліти з метою реалізації реформ на демократичні зміни, важливо виділити основні механізми їх упровадження.

Такими механізмами можуть бути:

- підбір професійно підготовлених особистостей до управлінської діяльності;
- дотримання суспільством правових засад;
- утвердження єдності суспільства з метою демократичного управлінського волевиявлення;
- чітке визначення цілей для сучасної реалізації реформ та на стратегічну перспективу;

Список використаних джерел

1. Ашин Г. К. Мировое элитное образование / Г. К. Ашин. – М. : Анкил, 2008. – 360 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості : монографія / М. Й. Боришевський. – Суми : Видавн. будинок «Еллада», 2012. – 608 с.
4. Войтович Р. В. Інтелектуалізація еліт як технократична умова інституційного лідерства в демократичному управлінні / Р. В. Войтович // Вісн. НАДУ. – 2015. – № 1. – С. 48–54.
5. Гонюкова Л. В. Політичні партії як інститут державної політики та управління / Лілія Гонюкова. – К. : НАДУ, 2009. – 392 с.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
7. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України : аналіт.-інформ. матеріал. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 191 с.
8. Гроф С. Революция сознания: трансатлантический диалог / С. Гроф, Э. Ласло, П. Рассел ; пер. с англ. М. Драчинского. – М. : ООО «Изд-во АСТ» и др., 2004. – 248 с.

– осмислення та віднайдення механізмів досягнення спільності інтересів тих, хто управляє, і тих, ким управляють, що створює умови єднання з метою утвердження принципів і норм демократизації суспільства;

– урахування основних тенденцій та закономірностей суспільного розвитку на даному етапі державотворення в Україні та у світовому контексті, зокрема ЄС та інших міжнародних організацій.

Досвід країн ЄС свідчить, що шляхи утвердження нового мислення політико-владної еліти в системі розвитку нової практики демократичного врядування в Україні є неможливим без сильної виконавчої влади, відповідно, без елітарно підготовлених менеджерів, які володіли б сучасними професійно-управлінськими навичками, почуттям відповідальності, правовою культурою, толерантністю, громадянською позицією, високою моральністю та вмінням спілкуватися між собою і з народом. Це є ті засади, які формують нову елітарну культуру мислення політико-владної еліти – управління з державницькою психологією, яка здатна утверджувати високу управлінську культуру в системі демократичного врядування та засвідчувати про новітні тенденції демократичних перетворень в українському суспільстві шляхом реформ. Ось завдання для перезавантаження мислення політико-владної еліти в Україні сьогодні.

References

1. Ashy'n G. K. My'rovoe zly'tnoe obrazovany'e / G. K. Ashy'n. – M. : Anky'i, 2008. – 360 s.
2. Bex I. D. Osoby'stist' u prostori duxovnogo rozvy'tku: navch. posib / I. D. Bex. – K. : Akademvy'dav, 2012. – 256 s.
3. Bory'shevs'ky'j M. J. Osoby'stist' u vy'mirax samosvidomosti : [monografiya] / M. J. Bory'shevs'ky'j. – Sumy' : Vy'davny'chy'j budy' nok «Ellada», 2012. – 608 s.
4. Vojtovy'ch R. V. Intelektualizaciya elit yak texnokraty'chna umova insty'tucijnogo liderstva v demokraty'chnomu upravlinni / R. V. Vojtovy'ch // Visny'k NADU. – 2015. – #1. – S. 48–54.
5. Gonyukova L. V. Polity'chni partiyi yak insty'tut derzhavnoyo polity'ky' ta upravlinnya / Liliya Gonyukova. – K. : Vy'd – voNADU, 2009. – 392 s.
6. Vashhenko G. Vy'xovny'j ideal. – Poltava: Red. gazety' «Poltavs'ky'j visny'k», 1994. – 191 s.
7. Vy'xovannya nacional'no svidomogo, patrioty'chno zoriyentovanogo molodogo pokolinnya, stvorennya umov dlya jogo rozvy'tku yak chy'nny'k zabezpechennya nacional'ny'x interesiv Ukrayiny' : anality'chno-informacijny'j material. – K. : Derzhavny'j in-t problem sim'yi ta molodi, 2003. – 191 s.
8. Grof S. Revolyucy'ya soznany'ya: Transatlanty'chesky'j dy'alog / S. Grof, Э. Laslo, P. Rassel; Per. s angl. M. Drachy'nskogo. – M. : ООО «Y'zdatel'stvo AST» y' dr., 2004. – 248 s.

9. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть! / М. Грушевський. – К. ; Х., 1991. – 156 с.
10. Еліта: витоки, сутність, перспектива / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролєв [та ін.] ; за ред. В. Кременя. – К. : Т-во «Знання» України, 2011. – 527 с.
11. Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : ТОВ УВПК «Ексоб». – 2006. – Т. 2. – 584 с.
12. Ковбасюк Ю. В. Детермінований вплив глобалізації на розвиток сучасних систем державного управління / Ю. В. Ковбасюк // Вісн. НАДУ. – 2015. – № 1. – С. 5–13.
13. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітичний аналіз / І. Кресіна. – К., 1998. – 240 с.
14. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення : монографія / О. І. Крюков. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 252 с.
15. Куць М. Мовна політика в державотворчих процесах України : навч. посіб. / М. Куць. – Х. : ХНУ ім. Н. В. Каразіна, 2004. – 275 с.
16. Липинський В. Повне зібрання творів, архів студії / В'ячеслав Липинський ; Ярослав Пеленський (ред.) ; НАН України; Ін-т східноєвропейських досліджень. – К.; Філадельфія, 1995. – Т 6, кн. 1: Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму : твори. – 471 с.
17. Москаленко В. В. Психологія суспільного впливу : навч. посіб. / В. В. Москаленко. – К. : Центр учбової л-ри, 2007. – 448 с.
18. Новий курс: реформи в Україні: 2010-2015 : нац. доп. / за ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦНБУВ, 2010. – 232 с.
19. Пірен М. І. Державна кадрова політика: шляхи елітизації : монографія / М. І. Пірен. – К. : Талком, 2014. – 253 с.
20. Пірен М. І. Політико-управлінська еліта України: соціо-психологічний аналіз : монографія / М. І. Пірен. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2013. – 424 с.
21. Пірен М. І. Національна свідомість і громадянська позиція особистості / М. І. Пірен // Актуал. пробл. внутріш. політики. – 2005. – № 1. – С. 5–21.
22. Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації / М. Розумний. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.
23. Сірук М. Нобелівська премія за перезавантаження влади. Досвід Тунісу, або чому українцям не вдалося після двох революцій досягти успіху? / М. Сірук. – День. – 2015. – 13 жовт. – № 186. – С. 8.
24. Федоренко В. Л. Основні методи і форми діагностики управлінських здібностей і лідерського потенціалу особи на публічній службі в Україні / В. Л. Федоренко // Державна служба в Україні: досвід, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 черв. 2015 р.) / за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. – К. : Вид-во Ліра, 2015. – 244 с.
25. Фуко М. Интеллектуалы и власть: статьи и интервью, 1970–1984 : в 3 ч. / М. Фуко ; пер. с фр. Б. М. Скуратова ; под общ. ред. В. П. Большакова. – М. : Праксис, 2012. – 311 с.
26. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – К. : Фенікс, 1992. – 144 с.
9. Grushevs'kyj M. Xto taki ukrayinci i chogo vony` xochut`. – K. ; Xarkiv, 1991. – 156 s.
10. Elita: vy`toky`, sutnist`, perspekty`va / V. G. Kremen`, V.V.Il`yin, S. V. Prolyev [ta in.] : za red. V. Kremenya. – K. : T-vo «Znannya» Ukrayiny`, 2011. – 527 s.
11. Elity` i cy`vilizacijni procesy` formuvannya nacij. – K. : TOV UVPK «Eksob». – T. 2. – 2006. – 584 s.
12. Kovbasyuk Yu. V. Determinovany`j vplyv globalizaciji na rozvy`tok suchasny`x sy`stem derzhavnogo upravlinnya / Yu. V. Kovbasyuk // Visny`k NADU. – 2015. – #1. – S. 5–13.
13. Kresina I. Ukrayins`ka nacional`na svidomist` i suchasni polity`chni procesy` : etnopolity`chny`j analiz. – K., 1998. – 240 s.
14. Kryukov O. I. Polity`ko-upravlins`ka elita Ukrayiny` yak chy`nny`k derzhavotvorennya. Monografiya. – K. : Vy`d-vo NADU, 2006. – 252 s.
15. Kucz` M. Movna polity`ka v derzhavotvorchy`x procesax Ukrayiny` : Navchal`ny`j posibny`k. – X. : XNU imeni N.V. Karazina, 2004 – 275 s.
16. Ly`py`ns`ky`j V. Povne zibrannya tvoriv, arxiv studiyi / V'yacheslav Ly`py`ns`ky`j; Yaroslav Pelens`ky`j (red.) NAN Ukrayiny`; In-t` sxidnoyevropejs`ky`x doslidzhen`. – K. Filadel`fiya, 1995. – T 6., kn. 1: Ly`sty` do brativ-xliborobiv; pro ideyu i organizaciyu ukrayins`kogo monarxizmu: tvory`. – 471 s.
17. Moskalenko V. V. Psy`xologiya suspil`nogo vply`vu. Navch. pos./ V. V. Moskalenko. – K.: Centr uchbovoyi literatury`, 2007. – 448 s.
18. Novy`j kurs: reformy` v Ukrayini: 2010-2015. Nacional`na dopovid` / za red. V.M. Gejcyia [ta in.]. – K. : NVCzNBUV, 2010. – 232 s.
19. Piren M. I. Derzhavna kadrova polity`ka: shlyaxy`, elity`zacyi [Navchal`ne vy`dannya] : Monografiya / M. I. Piren.– K.: «Talkom», 2014. – 253 s.
20. Piren M. I. Polity`ko-upravlins`ka elita Ukrayiny` : socio-psy`xologichny`j analiz : monografiya / M. I. Piren. – Chernivci : Chernivecz`ky`j nacz. un-t, 2013. – 424 s.
21. Piren M. I. Nacional`na svidomist` i gromadyans`ka pozy`ciya osoby`stosti / M. I. Piren // Aktual`ni problemy` vnutrishn`oyi polity`ky`. – 2005. – 1. – S. 5–21.
22. Rozumny`j M. Ukrayins`ka ideya na tli cy`vilizaciji. – K. : Ly`bid`, 2001. – 288 s.
23. Siruk M. Nobelivs`ka premiya za perezavantazhennya vlady`. Dosvid Tunisu, abo chomu ukrayincyam ne vdalosya pislya dvox revolyucij dosyagty` uspixu? Den` 186, vivtorok 13 zhovtnya 2015. – s.8.; S. 129-150.
24. Fedorenko V. L. Osnovni metody` i formy` diagnosty`ky` upravlins`ky`x zdibnostej i liders`kogo potencialu osoby` na publichnij sluzhbi v Ukrayini / Derzhavna sluzhba v Ukrayini: dosvid problemy`, perspekty`vy` / Za zag. red. prof.-iv Yu.V. Kovbasyuka i V.L. Fedorenka; mater. Vseukrayins`koyi naukovoprakt. konf. (m. Ky`yiv, 24 chervnya 2015 r.). – K. : Vy`d-vo Lira, 2015. – 244 s.
25. Fuko M. Y`ntellektualy y` vlast` : stat`y` y` n`terv`yu, 1970-1984: v 3 ch.: 4.3. / M. Fuko; per. s fran. B.M. Skuratova; pod obshh. red. V.P. Bol`shakova. – M. : Praksy`s; 2012. – 311 s.
26. Shlemkevy`ch M. Zagublena ukrayins`ka lyudy`na. – K. : Feniks, 1992 – 144 s.